

УДК 347.78

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.1.54>

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ АПЕЛЯЦІЙНОЇ ПАЛАТИ УКРНОІВІ

Панасюк К.Т.

*здобувачка кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: 0000-0002-1458-3302*

Панасюк К.Т. Особливості правового статусу Апеляційної палати УКРНОІВІ.

Стаття присвячена аналізу правового статусу Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності. У статті проаналізовано особливості Апеляційної палати як колегіального органу НОІВ. Встановлено, що у Україні запроваджено дворівневу систему правової охорони інтелектуальної власності, до якої входить Міністерство економіки України та НОІВ. Функції Національного органу інтелектуальної власності виконує державна організація «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій». Встановлено, що Апеляційна палата входить в структуру НОІВ та є її органом, тому самостійною правосуб'єктністю Апеляційна палата не наділена.

Доведено, що Апеляційна палата НОІВ відіграє важливе значення в механізмі правової охорони патентних прав, оскільки цей орган НОІВ забезпечує розгляд заперечень проти рішень НОІВ щодо набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності, заяв про визнання прав на об'єкти інтелектуальної власності недійсними повністю або частково; також Апеляційна палата здійснює розгляд заяв про визнання торговельної марки добре відомою в Україні.

Доведено, що Апеляційна палата НОІВ не є суб'єктом права інтелектуальної власності, а є органом НОІВ, який входить в систему державної правової охорони інтелектуальної власності, та є суб'єктом правовідносин, які виникають під час подання та розгляду заяв, заперечень, апеляційних заяв, інших документів до НОІВ.

Обґрунтовано, що розгляд справ в Апеляційній палаті стає альтернативним порядком розгляду та вирішення справ, які віднесені законом до її компетенції. Судовий розгляд таких справ є більш складний та тривалий, і потребує фахового юридичного супроводу.

Встановлено, що визначення НОІВ та Апеляційної палати НОІВ наведено у кількох законах, які унормовуються відносини у сфері правової охорони інтелектуальної власності («Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» та інших), що є недоліком законодавчої техніки. Обґрунтовано потребу у прийнятті окремого спеціального закону про НОІВ, який міг би уніфіковано унормувати правовий статус НОІВ, його структуру, компетенцію, а також правовий статус і повноваження Апеляційної палати НОІВ.

Встановлено, що основним завданням Апеляційної палати є розгляд поданих до неї заперечень щодо рішень, які приймаються НОІВ (функції якого станом на сьогодні виконує УКРНОІВІ) за результатами розгляду матеріалів заявок про державну реєстрацію прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки тощо, розгляд апеляційних заяв (про визнання недійсними прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки) та заяв про визнання торговельних марок добре відомими в Україні.

Ключові слова: НОІВ, патент, винахід, корисна модель, УКРНОІВІ, Апеляційна палата, інтелектуальна власність, промислова власність.

Panasjuk K.T. Peculiarities of the legal status of the Appellate Chamber of the Ukrainian Intellectual Property Office.

The article is dedicated to the analysis of the legal status of the Appellate Chamber of the National Intellectual Property Office. The author analyzes the features of the Appellate Chamber as a collegial

body of the National Intellectual Property Office. It is established that a two-tier system of legal protection of intellectual property has been introduced in Ukraine, which includes the Ministry of Economy of Ukraine and the National Intellectual Property Office. The functions of the National Intellectual Property Office are performed by the state organization “Ukrainian National Office of Intellectual Property and Innovations”. It is established that the Appellate Chamber is part of the structure of the National Intellectual Property Office and is its body, therefore the Appellate Chamber is not endowed with independent legal personality. It is proved that the Appellate Chamber of the National Intellectual Property Office plays an important role in the mechanism of legal protection of patent rights, since this body of the National Intellectual Property Office ensures the consideration of objections to decisions of the National Intellectual Property Office on the acquisition of rights to intellectual property objects, applications for recognition of rights to intellectual property objects as invalid in whole or in part; The Appellate Chamber also reviews applications for recognition of a trademark as well-known in Ukraine.

It is proven that the Appellate Chamber of the National Intellectual Property Office is not a subject of intellectual property law, but is a body of the National Intellectual Property Office, which is part of the system of state legal protection of intellectual property, and is a subject of legal relations that arise during the submission and consideration of applications, objections, appeals, and other documents to the National Intellectual Property Office.

It is substantiated that the consideration of cases in the Appellate Chamber becomes an alternative procedure for considering and resolving cases that are attributed by law to its competence. Judicial consideration of such cases is more complex and lengthy, and requires professional legal support.

It has been established that the definition of the National Intellectual Property Office and the National Intellectual Property Office Appeals Chamber are provided in several laws regulating relations in the field of legal protection of intellectual property (“On the Protection of Rights to Inventions and Utility Models”, “On the Protection of Rights to Industrial Designs”, “On the Protection of Rights to Trademarks for Goods and Services”, etc.), which is a shortcoming of the legislative technique. The need for the adoption of a separate special law on the National Intellectual Property Office, which could uniformly regulate the legal status of the National Intellectual Property Office, its structure, competence, as well as the legal status and powers of the National Intellectual Property Office Appeals Chamber, has been substantiated.

It has been established that the main task of the Appellate Chamber is to consider objections submitted to it regarding decisions made by the National Intellectual Property Office (whose functions are currently performed by the UKRNOIVI) based on the results of consideration of applications for state registration of rights to inventions, utility models, industrial designs, trademarks, etc., consideration of appeals (on the recognition of invalidity of rights to inventions, utility models, industrial designs) and applications for recognition of trademarks as well-known in Ukraine.

Key words: National Intellectual Property Office, patent, invention, utility model, UKRNOIVI, Appellate Chamber, intellectual property, industrial property.

Постановка проблеми. Апеляційна палата НОІВ відіграє важливе значення в механізмі правової охорони патентних прав, оскільки цей орган НОІВ забезпечує розгляд заперечень проти рішень НОІВ щодо набуття прав на об’єкти інтелектуальної власності, заяв про визнання прав на об’єкти інтелектуальної власності недійсними повністю або частково. Також Апеляційна палата здійснює розгляд заяв про визнання торговельної марки добре відомою в Україні.

На актуальність вказаного наукового дослідження вказує те, що забезпечення належного правового захисту права на об’єкти інтелектуальної власності в Україні передбачає утвердження ефективних нормативно-правових, інституційних (судових і позасудових) та економічних механізмів, функціонування яких здійснюється відповідно до міжнародних зобов’язань нашої держави і з урахуванням кращих зарубіжних практик у IP-сфері [1, с. 31]. Погоджуємося, що для належної правової охорони та захисту патентних прав зокрема, і прав інтелектуальної власності загалом, повинен бути баланс належного правового регулювання та функціонування відповідних інституцій, які забезпечують можливість розгляду заяв, скарг щодо захисту порушених прав. Вагоме місце серед таких інституцій посідає саме Апеляційна палата. Водночас вона лише відновлює свою діяльність відповідно до оновленого правового регулювання, відтак постає чимало питань щодо її ефективності та порядку провадження діяльності як органу, діяльність якого спрямована на захист патентних прав.

Стан дослідження. Правовий статус НОІВ загалом, і Апеляційної палати НОІВ зокрема були предметом поодиноких наукових досліджень. Зокрема, слід звернути увагу на наукові доробки Дорошенка О.Ф., Капіци Ю.М., Кодинця А.О., Орлюк О.П., Яворської О.С., Тарасенка Л.Л., Твезенко О.О. та інших. Водночас ці наукові дослідження стосувалися окремих аспектів діяльності НОІВ та не охоплюють комплексно питання щодо правового статусу саме Апеляційної палати НОІВ. Оновлене вітчизняне законодавство у сфері промислової власності породжує багато дискусійних питань щодо правового статусу Апеляційної палати, її компетенції, що зумовлює актуальність цього наукового дослідження.

Метою цієї статті є аналіз положень чинного законодавства України про Апеляційну палату НОІВ, визначення прогалин правового регулювання та висловлення пропозицій щодо вдосконалення відповідних правових норм.

Виклад основного матеріалу. Апеляційна палата – це колегіальний орган НОІВ для розгляду заперечень проти рішень НОІВ щодо набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності, заяв про визнання прав на об'єкти інтелектуальної власності недійсними повністю або частково, заяв про визнання торговельної марки добре відомою в Україні та розгляду інших питань, що належать до його компетенції відповідно до закону. Національний орган інтелектуальної власності – це своєрідний статус, яким Уряд наділяє певні органи, підприємства або організації. Станом на сьогодні відповідно до Розпорядження КМУ від 28 жовтня 2022 р. № 943-р «Деякі питання Національного органу інтелектуальної власності» функції Національного органу інтелектуальної власності виконує державна організація «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій». До жовтня 2022 р. функції НОІВ виконував УКРПАТЕНТ.

Відтак станом на сьогодні Апеляційна палата діє як структурний підрозділ УКРНОІВІ, який виконує функції НОІВ.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» діяльність Апеляційної палати ґрунтується на принципах законності, неупередженості, незалежності, прозорості, достовірності, колегіальності, кваліфікованого кадрового забезпечення. Основними засадами розгляду Апеляційною палатою заперечень, заяв є верховенство права, законність, рівність учасників розгляду перед законом і Апеляційною палатою. Повноваження Апеляційної палати, вимоги до її членів, порядок розгляду Апеляційною палатою заперечень проти рішень НОІВ щодо набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності, порядок організаційного та технічного забезпечення діяльності Апеляційної палати та вирішення інших питань, що належать до її компетенції, визначаються Регламентом Апеляційної палати, затвердженим центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері інтелектуальної власності.

У науковій літературі слушно відзначають, що державне управління щодо набуття правової охорони інтелектуальної власності в Україні має більш ніж 30-річну історію, здійснювалося різними державними установами, зокрема такими як Державний комітет України з питань інтелектуальної власності та Державне агентство України з авторських і суміжних прав, Державний комітет України з питань науки та інтелектуальної власності, Державний департамент інтелектуальної власності, Державна служба інтелектуальної власності України, Міністерство економіки (економічного розвитку і торгівлі) України, Укрпатент, державна організація «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» [2, с. 68]. І в структурі більшості із вказаних органів та організацій діяла Апеляційна палата (рада), певні функції якої є усталеними.

Як відзначають представники Апеляційної палати, станом на сьогодні існує три основні інструменти захисту прав інтелектуальної власності (ці три інструменти становлять «захисну триаду»): адміністративний механізм, судовий та позасудовий (медіація), і призначенням Апеляційної палати є забезпечення адміністративного механізму захисту прав інтелектуальної власності загалом, і патентних прав зокрема [3]. Практикуючі правники наголошують, що адміністративне провадження в Апеляційній палаті відтепер може використовуватися як альтернатива судовому розгляду [4]. Діяльність Апеляційної палати повинна розвантажити судову систему та повинна забезпечити економію часу та ресурсів для заявників та скаржників, які звертаються до неї в порядку, передбаченому законом [5]. Справді вказані твердження заслуговують на увагу, оскільки вони відображають призначення Апеляційної палати та вказують на мету її діяльності, яка пов'язана із захистом патентних прав та визнанням торговельної марки добре відомою. Дійсно розгляд справ в Апеляційній палаті стає альтернативним порядком розгляду та вирішення справ, які від-

несені законом до її компетенції. Судовий розгляд таких справ, однозначно, є більш складний та тривалий, і потребує фахового юридичного супроводу.

Щодо правосуб'єктності Апеляційної палати відзначаємо, що Апеляційна палата входить в структуру НОІВ та є її органом. Відтак самостійною правосуб'єктністю Апеляційна палата не наділена. В науковій літературі висловлена думка, що слід виділити таку групу суб'єктів, дотичних до суб'єктів права інтелектуальної власності, як суб'єкти у сфері реалізації права інтелектуальної власності, до числа яких, в узагальненому вигляді слід віднести Міністерство економіки України, державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності», представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених) та суд. Вказана думка була висловлена у 2020 р., тому, очевидно, НОІВ також належить до цих суб'єктів. При цьому в структурі Міністерства економіки України (станом на 2020 р.) діяла Апеляційна палата, тому Капітаненко Н.П. наголошує, що і її повноваження спрямовані на реалізацію окремих прав інтелектуальної власності, однак ні Апеляційна палата, ні Міністерство економіки України, ні Укрпатент (*зараз – УКРНОІВІ*) не набувають статусу суб'єкта права інтелектуальної власності, а є лише учасниками правовідносин у сфері інтелектуальної власності, реалізуючи передбачені правовими нормами для кожного повноваження [6, с. 50]. Погоджуємося з цією позицією і відзначаємо, що Апеляційна палата НОІВ не є суб'єктом права інтелектуальної власності, а є органом НОІВ, який входить в систему державної правової охорони інтелектуальної власності, та є суб'єктом правовідносин, які виникають під час подання та розгляду заяв, заперечень, апеляційних заяв, інших документів до НОІВ (або ж Апеляційної палати НОІВ).

Визначення Апеляційної палати НОІВ наведено у кількох законах, які унормовуються відносини у сфері правової охорони інтелектуальної власності («Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на компоновання напівпровідникових виробів», «Про правову охорону географічних зазначень», «Про авторське право і суміжні права»).

У науковій літературі з цього приводу вказують на недолік законодавчої техніки, який полягає у внесенні однакових законодавчих норм у вказані вище закони у сфері інтелектуальної власності, які стосувалися: визначення НОІВ, його повноваження (з конкретизацією повноважень щодо кожного об'єкту інтелектуальної власності у кожному спеціальному законі), правовий статус та компетенція органів управління НОІВ (керівник НОІВ, наглядова рада), визначення та компетенція Апеляційної палати, гарантії незалежності Апеляційної палати та експертів НОІВ, правовий статус атестаційної та апеляційної комісії НОІВ [7, с. 69]. Тверезенко О. з цього приводу також відзначає, що незважаючи на значний позитивний вплив введення норм (про правовий статус НОІВ) для вдосконалення державної системи правової охорони інтелектуальної власності, слід констатувати, що такі зміни спричинили велику кількість дублювань у законодавчих актах в частині положень, які стосуються повноважень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності (Міністерства економіки України), Національного органу інтелектуальної власності, його Апеляційної палати, атестаційної та апеляційної комісії, що порушує принципи нормопроектувальної техніки, зокрема щодо недопущення повторів (дублювання) правових норм [2, с. 67]. Погоджуємося з вказаною вище позицією, та відзначаємо, що справді більш доцільним було б справді прийняття окремого спеціального закону про НОІВ замість дублювання норм про правовий статус НОІВ, його структуру, компетенцію у різних законах.

Щодо визначення Апеляційної палати слід зацитувати її визначення, яке наведено в Законі України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». Так, відповідно до аб. 3 ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» Апеляційна палата – це колегіальний орган НОІВ для розгляду заперечень проти рішень НОІВ щодо набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності, заяв про визнання прав на об'єкти інтелектуальної власності недійсними повністю або частково, заяв про визнання торговельної марки добре відомою в Україні та розгляду інших питань, що належать до його компетенції відповідно до цього Закону, інших законів та нормативно-правових актів України. Визначення апеляційної палати НОІВ сформульовано законодавцем за принципом вказівки переліку питань, розгляд та вирішення яких належить до компетенції Апеляційної палати НОІВ.

Відтак з цього визначення вбачається, що Апеляційна палата НОІВ:

- 1) це орган НОІВ;
- 2) діє у колегіальному складі;

3) наділена компетенцією щодо розгляду заперечень проти рішень НОІВ щодо набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності, щодо розгляду заяв про визнання прав на об'єкти інтелектуальної власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки) недійсними повністю або частково, щодо розгляду заяв про визнання торговельної марки добре відомою в Україні та щодо розгляду інших питань, що належать до його компетенції відповідно до цього Закону.

Апеляційна палата у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, указами Президента України і постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, цим Регламентом та іншими актами законодавства.

Діяльність Апеляційної палати ґрунтується на принципах верховенства права, законності, неупередженості, незалежності, прозорості, достовірності, рівності всіх учасників перед законом, колегіальності, кваліфікованого кадрового забезпечення.

Основним завданням Апеляційної палати є колегіальний розгляд поданих до неї заперечень, апеляційних заяв та заяв про визнання торговельних марок добре відомими в Україні. У сфері патентного права компетенція Апеляційної палати НОІВ зводиться до розгляду заперечень проти рішень НОІВ щодо набуття прав на винаходи і корисні моделі та щодо розгляду заяв про визнання прав на винаходи, корисні моделі недійсними повністю або частково. Вказані відносини унормовані Законом України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі».

Зокрема, розгляд заперечень проти рішень НОІВ щодо набуття прав на винаходи і корисні моделі унормовано ст. 24 «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі», в якій йдеться про оскарження рішення за заявкою.

Розгляд заяв про визнання прав на винаходи, корисні моделі недійсними повністю або частково унормовано ст. 33-1 Закону України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі».

Звертаємо увагу, що і оскарження рішення за заявкою до Апеляційної палати НОІВ, подання заяви про визнання прав на винаходи, корисні моделі недійсними здійснюється відповідно до Регламенту Апеляційної палати, остання редакція якого затверджена Міністерством економіки України у 2023 р.

Варто відзначити, що правовий статус Апеляційної палати НОІВ змінювався. НОІВ було створено відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності» від 16.06.2020 р. Метою прийняття цього закону було запровадження дворівневої системи державного управління сферою інтелектуальної власності шляхом створення НОІВ як юридичної особи публічного права, що належить до сфери управління Мінекономіки (при цьому Мінекономіки повинно забезпечувати формування та реалізацію державної політики в сфері інтелектуальної власності, а НОІВ повинен виконувати окремі публічні функції (владні повноваження) з реалізації державної політики (видача охоронних документів (патентів, свідоцтв) на об'єкти права інтелектуальної власності) [8]. Звертаємо увагу, що, як вказано у Пояснювальній записці до цього ж проекту закону, запровадження дворівневої структури державної системи правової охорони інтелектуальної власності розроблено з урахуванням передового досвіду іноземних держав (зокрема, Німеччини, Японії, Польщі, Естонії, Грузії, Данії, Сінгапуру, Фінляндії, Південної Кореї, Франції) [8]. Вважаємо дворівневу структуру державної системи правової охорони інтелектуальної власності, яка запроваджена в Україні, виправданою, оскільки Міністерство економіки України може зосередитися на діяльності, яка притаманна саме центральному органу державної виконавчої влади, і брати участь у формуванні та реалізації державної політики у тому числі у сфері інтелектуальної власності, приймати відповідні підзаконні акти тощо. Натомість НОІВ здійснює комплексно всі повноваження, пов'язані із правовою охороною, у тому числі і захистом, прав інтелектуальної власності.

Але і до створення НОІВ, Апеляційна палата діяла як орган (чи структурний підрозділ) при інших підприємствах, організаціях, установах, органах влади, які входили до державної системи правової охорони інтелектуальної власності.

Висновки. В Україні запроваджено дворівневу систему правової охорони інтелектуальної власності, до якої входить Міністерство економіки України та НОІВ. Функції НОІВ станом на сьогодні виконує УКРНОІВІ.

Апеляційна палата НОІВ є колегіальним органом, який входить у структуру НОІВ. Основним завданням Апеляційної палати є розгляд поданих до неї заперечень щодо рішень, які приймаються НОІВ (функції якого станом на сьогодні виконує УКРНОІВІ) за результатами розгляду

матеріалів заявок про державну реєстрацію прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки тощо, розгляд апеляційних заяв (про визнання недійсними прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки) та заяв про визнання торговельних марок добре відомими в Україні.

Станом на сьогодні правовий статус НОІВ загалом і Апеляційної палати НОІВ продубльовано у кількох законодавчих актах, що є недоліком законодавчої техніки. Відзначаємо потребу у прийнятті окремого спеціального закону про НОІВ, який міг би уніфіковано унормувати правовий статус НОІВ, його структуру, компетенцію, а також правовий статус і повноваження Апеляційної палати НОІВ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Федоренко В.Л., Бутнік-Сіверський О.Б., Коваленко В.В. Судово-правові та економічні механізми охорони права на об'єкти інтелектуальної власності в Україні: проблеми і перспективи. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2021. № 2 (14). С. 11–39.
2. Тверезенко О. НОІВ: історичні передумови, стан та перспективи законодавчого регулювання. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2024. № 4. С. 66–76.
3. Горбик Ю. Новації регламенту Апеляційної палати ІР-офісу: оптимізація та цифровізація. *Юридична практика*. 2024. URL: <https://pravo.ua/novatsii-rehlementu-apeliatsiinoi-palaty-ir-ofisu-optymizatsiia-ta-tsyfrovizatsiia/> (дата звернення 14.06.2025).
4. Дробязко Р., Коваль-Лавок М. Відновлено роботу Апеляційної палати УКРНОІВІ. Європейська Бізнес Асоціація. 2024. URL: <https://eba.com.ua/vidnovleno-robotu-apelyatsijnoyi-palaty-ukrnoivi/> (дата звернення 14.06.2025).
5. Роботу Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності (ІР офісу) – відновлено. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. 2024. URL: <https://nipo.gov.ua/robotu-apeliatsiinoi-palaty-vidnovleno/> (дата звернення 14.06.2025).
6. Капітаненко Н.П. Адміністративно-правовий статус суб'єктів у сфері реалізації права інтелектуальної власності. *Право і суспільство*. 2020. № 3. Ч. 2. С. 46–52.
7. Тарасенко Л.Л. Реформа патентного законодавства (2020): основні новації щодо винаходів (корисних моделей). *Вісник Львівського університету*. Серія Юридична. 2021. № 73. С. 67–76.
8. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності» від 10.10.2019 р. Верховна Рада України. 2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2255&skl=10 (дата звернення 14.06.2025).